

บทความวิชาการ
พฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลอนามัย
ช่องปากของคนไทย
พ.ศ. 2548

วิกุล วิศาลเสสถ์*

ท.บ.,ส.ม.,อ.ท. (ทันตสาธารณสุข)

พวงทอง ผู้กฤตยาคามี*

วท.บ.,พบ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)

นนทินี ตั้งเจริญดี *

ท.บ.,อ.ท. (ทันตสาธารณสุข)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพช่องปากของคนไทยประจำปี พ.ศ. 2548 เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมสุขภาพช่องปากของคนไทยอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยสำรวจภาคสนาม ในพื้นที่ที่แบ่งตามเขตปกครอง และสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่สำรวจ คือกลุ่มอายุ 6 - 9, 10 - 14, 15 - 24, 25 - 44, 45 - 59 ปี และ 60 ปีขึ้นไป โดยใช้ขนาดตัวอย่างสอดคล้องกับประชากรเป้าหมาย (Probability proportionate to size) จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 16,421 คน จาก 24 จังหวัด ผลสำรวจพบว่า เด็กไทยร้อยละ 97.9 แปรงฟันเมื่อตื่นนอนตอนเช้า และร้อยละ 65.2 แปรงฟันก่อนเข้านอน ผู้ใหญ่แปรงฟันตอนเช้า ร้อยละ 98.4 และก่อนนอนร้อยละ 78.6 เด็กนิยมใช้แปรงสีฟันที่มีขนแปรงชนิดนุ่มมากที่สุดคือ ร้อยละ 68.0 ผู้ใหญ่นิยมใช้ ชนิดขนแข็งปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 53.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกยาสีฟันให้เด็กสามอันดับแรก คือมีฟลูออไรด์ รสชาติดี และป้องกันโรคเหงือก คิดเป็นร้อยละ 31.3, 19.0 และ 16.2 ตามลำดับ ปัจจัยในการเลือกยาสีฟันของผู้ใหญ่ คือ มีฟลูออไรด์ ป้องกันโรคเหงือก และ ทำให้ฟันขาว คิดเป็นร้อยละ 26.1, 17.3 และ 15.2 ตามลำดับ คนไทย ร้อยละ 64.9 ไม่เคยอ่านข้อมูลบนฉลากแปรงสีฟัน และร้อยละ 64.0 ไม่เคยอ่านฉลากยาสีฟัน พบผู้ใช้ไหมขัดฟัน เพียงร้อยละ 6.4 ใช้น้ำยาบ้วนปากร้อยละ 30.6 ใช้ไม้จิ้มฟันร้อยละ 72.6 เคี้ยวหมากฝรั่งเป็นประจำร้อยละ 5 และใช้ลูกอมดับกลิ่นปากเป็นประจำร้อยละ 6.4 คนไทยให้ความสำคัญกับการตรวจและรักษาฟัน ในระดับต่ำ ผู้ใหญ่ร้อยละ 67.5 ไม่ได้รับบริการทันตกรรมในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา และร้อยละ 43.2 ไม่เคยได้รับการตรวจหรือรักษาฟันเลย

คำสำคัญ : พฤติกรรม, ผลิตภัณฑ์ดูแลอนามัยช่องปาก

* กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

บทนำ

การใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลอนามัยช่องปากอย่างเหมาะสม จะช่วยให้ประชาชนมีสุขภาพช่องปากที่ดี แต่เนื่องจาก ปัจจุบันมีการเสนอขายสินค้าผลิตภัณฑ์เพื่อการดูแล อนามัยช่องปากมากมายหลายประเภท ซึ่งนอกจาก การนำวิทยาการทางวิทยาศาสตร์ สุขภาพและเทคโนโลยี การผลิตที่ก้าวหน้ามาเสนอเพื่อขายสินค้าแล้ว ยังมี การใช้วิชาการทาง การตลาดและการโฆษณามาส่งเสริม การขายด้วย ทำให้ประชาชนอาจได้รับข้อมูลที่ไม่ว่าเป็น หรือไม่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมการใช้ ผลิตภัณฑ์ดูแลอนามัยช่องปากที่มีประสิทธิภาพ ประหยัด และปลอดภัย กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัยได้พัฒนา มาตรฐานผลิตภัณฑ์ดูแลอนามัยช่องปากเช่น แปรงสีฟัน⁽¹⁾ และยาสีฟัน⁽²⁾ เพื่อเป็นแนวทางในการให้ข้อมูลแก่ ประชาชน และใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพ สินค้าที่จำหน่ายในประเทศ⁽³⁾ และเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน ที่ทันสมัย เพื่อนำไปสนับสนุนส่งเสริมการดูแลสุขภาพ ภายในช่องปากให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายอย่างมี ประสิทธิภาพต่อไป กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย จึงเห็นความสำคัญในการสำรวจพฤติกรรมการใช้ ผลิตภัณฑ์ดูแล อนามัยช่องปากของประชาชนที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไปเป็นระยะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับ ช่องปากของประชาชน และทราบการรับรู้เกี่ยวกับการ ดูแลอนามัยช่องปากและปัญหาของประชาชน

วัตถุประสงค์และวิธีการ

โดยวิธีการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) ใช้ การสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น (Multi-stage Sampling) ในการแบ่งพื้นที่เขตปกครอง และใช้ Probability Proportionate to size (PPS) กำหนด ขนาดตัวอย่าง ให้สอดคล้องกับประชากรเป้าหมาย ทั้งนี้โดยมีขนาด ตัวอย่างทั้งสิ้น 16,421 ตัวอย่าง ภายใต้ระดับความเชื่อ มั่นร้อยละ 95 และขอบเขต ความคลาดเคลื่อนอยู่ที่ ระดับบวกลบไม่เกินร้อยละ 1 โดยแบ่งเป็นกลุ่มอายุ 6-9 ปี จำนวน 1,213 ตัวอย่าง กลุ่มอายุ 10-14 ปี จำนวน 1,545 ตัวอย่าง และกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 13,670

ตัวอย่าง ในเขตพื้นที่ 24 จังหวัดทั่วประเทศ ได้แก่ น่าน สุโขทัย พิษณุโลก นครสวรรค์ เชียงใหม่ ชัยนาท ลพบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สระแก้ว นนทบุรี ปทุมธานี ชลบุรี เลย กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด บุรีรัมย์ นครราชสีมา อุบลราชธานี สุราษฎร์ธานี ตรัง สตูล นครศรีธรรมราช และกรุงเทพมหานคร

เก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่าง ตามแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น ยกเว้นในกลุ่มอายุ 6-9 ปี ใช้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้ปกครองของเด็ก ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2548 ถึงวันที่ 26 สิงหาคม 2548

ผลการศึกษา

พฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลอนามัยช่องปาก

ส่วนใหญ่แปรงฟันเมื่อตื่นนอนตอนเช้า คิดเป็น ร้อยละ 97.9, 98.3 และ 98.4 ของกลุ่มอายุ 6-9 ปี, 10-14 ปี และ 15 ปีขึ้นไป ตามลำดับ และมีผู้แปรงฟัน ก่อนนอนร้อยละ 65.2, 74.7 และ 78.6 ในตัวอย่างอายุ 6-9 ปี, 10-14 ปี และ 15 ปีขึ้นไป ตามลำดับ

สำหรับเด็กอายุ 6 - 9 ปี พบว่า ร้อยละ 70.1 แปรงฟันทุกวันที่โรงเรียน และร้อยละ 13.3 ไม่เคย แปรงฟันที่โรงเรียนเลย ขณะที่เด็กอายุ 10 - 14 ปี แปรงฟันหลังอาหารกลางวัน เพียงร้อยละ 32.7

ระยะเวลาที่ใช้แปรงฟันต่อครั้ง เด็กอายุ 6 - 9 ปี และ 10 - 14 ปี ร้อยละ 67.5 และ 48.0 ตามลำดับ ใช้เวลาโดยประมาณ ไม่เกิน 2 นาที ในขณะที่ผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปร้อยละ 53.8 ใช้เวลาประมาณ 3 - 5 นาที

การใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลอนามัยช่องปาก

แปรงสีฟัน

เด็กอายุ 6 - 9 ปี ร้อยละ 87.9 ระบุว่าใช้ แปรงสีฟัน สำหรับเด็ก ขณะที่ร้อยละ 10.8 ใช้ แปรงสีฟันสำหรับผู้ใหญ่ และร้อยละ 1.3 ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ

ลักษณะขนแปรงที่ใช้ พบว่าเด็กอายุ 6 - 9 ปี ร้อยละ 68.0 ตอบว่าใช้ขนแปรงที่อ่อนนุ่ม ขณะที่เด็กอายุ 10 -14 ปี และผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ใช้ขนแปรง แข็งปานกลาง ร้อยละ 49.1 และร้อยละ 53.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ลักษณะขนแปรงสีฟันที่ใช้ในปัจจุบัน

Table 1 Type of toothbrush bristle used

ลักษณะขนแปรง	ร้อยละ (จำนวนตัวอย่าง)		
	อายุ 6-9 ปี	อายุ 10-14 ปี	อายุ 15 ปีขึ้นไป
อ่อนนุ่ม	68.0 (823)	42.0 (648)	37.7 (5,056)
ปานกลาง	27.7 (335)	49.1 (759)	53.1 (7,109)
แข็ง	2.9 (35)	7.5 (115)	7.8 (1,047)
ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ	1.4 (17)	1.4 (21)	1.4 (182)
รวมทั้งสิ้น	100.0 (1,210)	100.0 (1,543)	100.0 (13,394)

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อแปรงสีฟัน

Table 2 Toothbrush purchasing factors

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อแปรงสีฟัน (เลือกตอบได้หลายข้อ)	ร้อยละ		
	อายุ 6-9 ปี	อายุ 10-14 ปี	อายุ 15 ปีขึ้นไป
ความอ่อนแข็งของขนแปรง	28.8	26.5	32.6
ขนาดของแปรงที่พอเหมาะ (จับถนัด, ขนาดพอดีกับปาก)	14.5	13.0	15.7
สีลิ้น	12.4	10.5	4.4
เหมาะสมกับอายุผู้ใช้	11.9	5.8	3.9
ราคา	9.2	13.7	13.8
ลักษณะปลายขนแปรง	5.8	8.2	10.0
ยี่ห้อ/บริษัทผู้ผลิต	4.4	5.1	6.5
รูปทรงสวย ทันสมัย	4.3	3.9	3.0
ทันตแพทย์แนะนำ	1.5	1.3	1.1
คำแนะนำวิธีใช้	1.4	2.8	2.3
วัสดุที่ใช้ผลิต	1.1	1.6	1.9
อื่นๆ	4.7	7.6	4.8
ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ	15.3	27.3	14.0

และพบผู้ใช้ขนแปรงแข็งในทุกกลุ่มอายุ (ตารางที่ 1)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อแปรงสีฟันมากที่สุดคือ ความอ่อนแข็งของขนแปรง รองลงมาคือ ขนาดของแปรงที่พอเหมาะ จับถนัด ขนาดพอดีกับปาก ราคา และสีลิ้น รายละเอียดดังตารางที่ 2

ราคาแปรงสีฟันที่ใช้ กลุ่มอายุ 10-14 ปี พบว่า ร้อยละ 40.3 ใช้แปรงสีฟันราคาประมาณ 11-20 บาท รองลงมาคือ น้อยกว่า 10 บาท (ร้อยละ 16.9) และ 21-30 บาท (ร้อยละ 12.3) ตามลำดับ กลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป ใช้แปรงสีฟันราคา 11-20 บาทมากที่สุดคือ

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อยาสีฟัน
Table 3 Toothpaste purchasing factors

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสีฟัน	ร้อยละ		
	อายุ 6-9 ปี	อายุ 10-14 ปี	อายุ 15 ปีขึ้นไป
มีฟลูออไรด์, ป้องกันฟันผุ	31.1	24.1	26.1
รักษา/ป้องกันโรคเหงือก	16.2	19.7	17.3
ทำให้ฟันขาว	15.6	13.5	15.2
รสชาติ	19.0	12.3	14.7
มีส่วนผสมสมุนไพร	4.6	7.6	10.7
แก้เสียวฟัน	3.0	4.0	6.3
อื่นๆ	10.5	18.8	9.7

ร้อยละ 36.4 รองลงมาคือ ราคา 21-30 บาท (ร้อยละ 24.4) และ 31-50 บาท (ร้อยละ 12.8) ตามลำดับ

การเคยอ่านข้อมูลบนฉลากแปรงสีฟัน เฉพาะกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไปพบว่า มีเพียงร้อยละ 37.9 ที่เคยอ่าน โดยระบุว่าข้อมูลที่อยู่บนฉลากแปรงสีฟันมีข้อความเกี่ยวกับคำแนะนำวิธีการใช้ ราคา ความอ่อนแข็งของขนแปรง และบริษัทผู้ผลิต

ยาสีฟัน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อยาสีฟันสำหรับเด็ก 6-9 ปี มากที่สุด คือ มีฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ (ร้อยละ 31.1) รองลงมาคือ รสชาติ (ร้อยละ 19.0) และรักษา/ป้องกันโรคเหงือก (ร้อยละ 16.2) สำหรับเด็กอายุ 10-14 ปีปัจจัยที่มีผลมากที่สุดคือ มีฟลูออไรด์ ป้องกันฟันผุ (ร้อยละ 24.1) รองลงมาคือ ทำให้ฟันขาว (ร้อยละ 19.7) และรสชาติ (ร้อยละ 13.5) ในขณะที่กลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไปเลือกยาสีฟันโดยดูจาก มีฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ (ร้อยละ 26.1) รองลงมาคือรักษา/ป้องกันโรคเหงือก (ร้อยละ 17.3) และทำให้ฟันขาว (ร้อยละ 15.2) รายละเอียดดังตารางที่ 3 ปริมาณการใช้ยาสีฟัน พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ยาสีฟันยี่ห้อหนึ่งๆของขนแปรง คิดเป็นร้อยละ 46.7, 56.8 และ 44.7 ของตัวอย่างอายุ 6 - 9 ปี, 10 - 14 ปี และ 15 ปีขึ้นไป ตามลำดับ พบเด็กอายุ 6 - 9 ปี เพียงร้อยละ 15.2

ที่ใช้ยาสีฟันแต่ละขนแปรงเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 4)

ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่ออายุของบุตรหลานที่สามารถเปลี่ยนมาใช้ยาสีฟันทั่วไปได้ พบว่า ร้อยละ 39.2 ระบุว่าเด็กสามารถเปลี่ยนมาใช้ ยาสีฟันทั่วไปได้เมื่ออายุประมาณ 10-12 ปี รองลงมาคือ เมื่ออายุ 6-9 ปี (ร้อยละ 38.4)

การอ่านฉลาก วิธีใช้ ค่าเตือนบนกล่องหรือหลอดยาสีฟัน พบว่า มีผู้เคยอ่านเพียงร้อยละ 30.0, 37.9 และ 34.7 ในตัวอย่างกลุ่มอายุ 6 - 9 ปี, 10 - 14 ปี และ 15 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ผู้ที่เคยอ่านรับทราบหรือจำค่าเตือนบนกล่องหรือหลอดยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ เพียงร้อยละ 59.5, 45.8 และ 48.2 ตามลำดับ โดยระบุสิ่งที่จำได้ว่า ห้ามกลืน/ห้ามรับประทาน เด็กต่ำกว่า 8 ขวบไม่ควรใช้/ห้ามใช้เกินอายุที่กำหนด และ ป้องกันฟันผุ/ทำให้ ฟันขาว/แข็งแรง เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพช่องปากประเภทอื่น

ผลิตภัณฑ์ประเภทไหมขัดฟัน มีการใช้น้อยมาก พบเพียงร้อยละ 4.9, 3.8 และ 6.4 ในกลุ่มวัย 6 - 9 ปี, 10 - 14 ปี และ 15 ปีขึ้นไป ตามลำดับ โดยระบุเหตุผลที่ไม่ใช้ว่าไม่รู้จักรู้จัก วิธีใช้ยุ่งยาก และราคาแพง

ผลิตภัณฑ์ประเภทน้ำยาบ้วนปาก มีการใช้ร้อยละ 15.6, 21.8 และ 30.8 ในเด็กอายุ 6 - 9 ปี, เด็ก 10 - 14 ปี และผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปตามลำดับ โดยให้เหตุผล

ตารางที่ 4 แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่ระบุปริมาณยาสีฟันที่ใช้ต่อครั้ง

Table 4 Amount of toothpaste used per brushing

ปริมาณยาสีฟันที่ใช้ต่อครั้ง	ร้อยละ		
	อายุ 6-9 ปี	อายุ 10-14 ปี	อายุ 15 ปีขึ้นไป
แตะขนแปรงเพียงเล็กน้อย	15.2	4.0	5.0
ยาวประมาณ 0.5 ซม. / ยาว 1 ใน 3 ของขนแปรง	11.2	6.2	6.5
ยาวครึ่งหนึ่งของขนแปรง	46.7	56.8	44.7
ยาวมากกว่าครึ่งหนึ่งของขนแปรง	4.6	7.5	6.2
ยาวเต็มขนแปรง	17.9	25.0	35.8
ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ	4.4	0.5	1.8

ที่ใช้น้ำยาบ้วนปาก เพราะป้องกันฟันผุ ป้องกันกลิ่นปาก และรักษาโรคเหงือก

การใช้ไม้จิ้มฟันในปัจจุบัน พบว่า เด็กอายุ 10 - 14 ปี กว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51.3) ระบุว่า ใช้ บางวัน และ ร้อยละ 5.9 ใช้ทุกวัน ขณะที่ร้อยละ 42.8 ไม่ใช้ กลุ่มตัวอย่างอายุ 15 ปีขึ้นไปพบว่า ร้อยละ 43.7 ใช้บางวัน และร้อยละ 27.9 ใช้ทุกวัน ขณะที่ร้อยละ 28.4 ไม่ใช้

การเคี้ยวหมากฝรั่ง เด็กอายุ 6 - 9 ปี เคี้ยวหมากฝรั่งเป็นประจำร้อยละ 12.4 อีกร้อยละ 59.2 เคี้ยวบ้างเป็นบางครั้ง ขณะที่เด็กอายุ 10 - 14 ปี ร้อยละ 76.6 เคี้ยวหมากฝรั่งบ้างเป็นบางครั้ง และ ร้อยละ 10.0 เคี้ยวเป็นประจำ ในผู้ที่อายุ 15 ปีขึ้นไป เคี้ยวหมากฝรั่งบ้างเป็นบางครั้งร้อยละ 42.9 และ เคี้ยวเป็นประจำร้อยละ 5.0

การใช้ลูกอมดับกลิ่นปาก พบว่า กลุ่มอายุ 10 - 14 ปี ใช้เป็นประจำร้อยละ 12.9 และใช้เป็นบางครั้ง ร้อยละ 68.3 กลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป ใช้ลูกอมดับกลิ่นปากเป็นประจำร้อยละ 6.4 และใช้บางครั้งร้อยละ 54.2

ปัญหาจากการใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลช่องปาก

กลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 91.8 ไม่เคยมีปัญหา ขณะที่ร้อยละ 7.1 ระบุว่า เคยมีปัญหา ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์ที่เคยพบปัญหาคือ แปรงสีฟัน (ร้อยละ 57.3) รองลงมาคือ ยาสีฟัน (ร้อยละ 31.8) และน้ำยา

บ้วนปาก (ร้อยละ 6.4) ซึ่งลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้น คือ มีอาการแพ้ ใช้ไม่ได้ผลตามโฆษณา และสินค้าหมดอายุ เร็วกว่ากำหนด เช่น เสียว เปลี่ยนรูป รส และ กลิ่น

ปัญหาสุขภาพช่องปากและการใช้บริการทันตกรรม

การรับรู้ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพช่องปาก

ตัวอย่างส่วนใหญ่ ระบุว่า มีปัญหาสุขภาพช่องปาก คิดเป็นร้อยละ 70.3, 60.1 และ 58.7 ของกลุ่มอายุ 6 - 9 ปี, 10 - 14 ปี และ 15 ปีขึ้นไป ตามลำดับ โดยปัญหาที่พบมาก 3 อันดับแรก ในทุกกลุ่มอายุ คือ ฟันผุ ปวดฟัน และมีหินปูน (ตารางที่ 5)

การไปพบทันตแพทย์เพื่อตรวจหรือรักษาฟัน

เด็กวัย 6 - 9 ปี ผู้ปกครองระบุว่า พบบุตรหลาน ไปพบทันตแพทย์ครั้งแรก เมื่อเด็กมีอายุประมาณ 5 - 6 ปี ร้อยละ 23.7 รองลงมาคือ เมื่อเด็กมีอายุประมาณ 3 - 4 ปี ร้อยละ 16.7 และ เมื่อเด็กมีอายุ มากกว่า 6 ปีขึ้นไป ร้อยละ 15.0 ตามลำดับ

ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา เด็กอายุ 6 - 9 ปี ส่วนใหญ่ หรือร้อยละ 61.3 ได้รับการตรวจหรือรักษาฟัน ขณะที่ ร้อยละ 31.4 ไม่เคยรับการตรวจ ความถี่ที่ได้รับการตรวจหรือรักษาฟันของเด็กวัย 6 - 9 ปี พบว่า ร้อยละ 40.1 ไม่แน่นอน ขณะที่ร้อยละ 32.2 มีการตรวจทุกปี และร้อยละ 10.5 ตรวจทุก 6 เดือน

ตารางที่ 5 ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพช่องปาก

Table 5 Perceived oral health problems

(เฉพาะตัวอย่างที่มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพช่องปาก และตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ปัญหา	ร้อยละ		
	อายุ 6-9 ปี	อายุ 10-14 ปี	อายุ 15 ปีขึ้นไป
ฟันผุ	80.5	63.0	52.6
ปวดฟัน	49.5	46.3	39.6
มีหินปูน	21.0	39.2	40.7
เสียวฟัน	8.1	23.1	28.1
เหงือกบวม	19.5	18.2	22.3
ฟันเหลือง/ไม่ขาว	12.1	20.4	20.5
มีกลิ่นปาก	15.2	22.2	19.3
ฟันจัดเรียงไม่สวย	7.9	7.9	5.7
ไม่มีฟันเคี้ยวอาหาร	2.0	0.4	5.5
อื่นๆ	3.0	2.3	3.4

เด็กวัย 10 - 14 ปี ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 65.0 ได้รับการตรวจหรือรักษาฟัน ขณะที่ร้อยละ 35.0 ไม่เคยรับการตรวจ ความถี่ที่ได้รับการตรวจ หรือรักษาฟัน พบว่า ร้อยละ 43.6 มีการตรวจ หรือรักษาฟันที่ไม่แน่นอน ขณะที่ร้อยละ 31.1 มีการตรวจทุกปี และร้อยละ 8.7 ตรวจทุก 6 เดือน

ผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีเพียงร้อยละ 32.5 ที่ได้รับการตรวจหรือรักษาฟัน ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 67.5 ไม่เคยรับการตรวจ ความถี่ในการไปตรวจหรือรักษาฟัน พบว่า ร้อยละ 43.2 ไม่เคยได้รับการตรวจหรือรักษาเลย ขณะที่ร้อยละ 42.6 มีการตรวจหรือรักษาฟันที่ไม่แน่นอน และร้อยละ 10.4 ได้รับการตรวจทุกปี

วิจารณ์

ลักษณะการแปรงฟันของคนไทยที่มีอายุ 6 ปี ขึ้นไปให้ความสำคัญกับการแปรงฟันเมื่อ ตื่นนอนตอนเช้ามากที่สุด รองลงมาคือการแปรงฟันก่อนนอนซึ่งคนไทย

ยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ทั้งที่เป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญในการป้องกันโรคในช่องปาก เนื่องจากเวลาอันน้อย การล้างของน้ำลายจะลดลง และสภาพในช่องปากหยุดนิ่ง ทำให้จุลินทรีย์สามารถเพิ่มจำนวนได้ดีโดยเฉพาะเมื่อมีอาหารตกค้างบนตัวฟัน ทำให้เพิ่มความเสี่ยงต่อโรคฟันผุและเหงือกอักเสบ

แปรงสีฟันที่นิยมใช้ ส่วนใหญ่ใช้แปรงสีฟัน ราคาไม่เกิน 30 บาท และนิยมใช้ขนแปรงแบบปานกลางจนถึงอ่อนนุ่ม ซึ่งปัจจัยหลักในการเลือกซื้อขนแปรงคือ ความอ่อนแข็งของขนแปรง และผู้บริโภคส่วนหนึ่งยังเลือกใช้แปรงสีฟันที่มีขนแปรงชนิดแข็ง ซึ่งอาจทำอันตรายต่อเหงือกและฟันได้

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อยาสีฟันมากที่สุด คือมีส่วนผสมของฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ

การใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพช่องปากประเภทอื่นพบว่า ผลิตภัณฑ์ประเภทไหมขัดฟัน ยังไม่เป็นที่นิยมใช้ของคนไทย โดยมากกว่าร้อยละ 90 ของทุกกลุ่มอายุ ระบุว่าไม่เคยใช้ไหมขัดฟัน สำหรับผลิตภัณฑ์ประเภทน้ำยา

บ้วนปาก พบว่า การใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทน้ำยาบ้วนปาก มากขึ้นในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากขึ้น ทั้งนี้โดยในกลุ่ม ผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนของการใช้น้ำยาบ้วนปาก มากที่สุด ส่วนการใช้ไหมขัดฟันในปัจจุบัน พบว่า ตัวอย่าง ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป กว่าครึ่งนิยมใช้ไหมขัดฟัน จึงควรให้ คำแนะนำการใช้อย่างถูกวิธี

การเคี้ยวหมากฝรั่งของตัวอย่าง พบว่า ในกลุ่ม เด็กเล็กอายุ 6 - 9 ปี จะนิยมเคี้ยวหมากฝรั่งมากที่สุด ทั้งนี้เมื่ออายุมากขึ้น จะมีพฤติกรรมการเคี้ยวหมากฝรั่ง ลดลง ขณะที่ในกลุ่มเด็กโตอายุ 10 - 14 ปี พบว่าชอบ ทานลูกอมดับกลิ่นปากมากที่สุด แม้ว่าการเคี้ยวหมาก ฝรั่งจะกระตุ้นการหลั่งของน้ำลายเป็นผลดีต่อช่องปาก แต่ควรให้ความรู้กับกลุ่มเด็กและวัยรุ่นในการเลือก ผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีน้ำตาลเป็นส่วนผสมเพราะจะเพิ่มความ เสี่ยงต่อโรคฟันผุได้ ในกรณีลูกอมดับกลิ่นปากนอกจาก ต้องระวังเรื่องน้ำตาลแล้ว ควรให้วัยรุ่นได้เข้าใจถึง สาเหตุและวิธีป้องกันกลิ่นปากที่ถูกต้อง

ปัญหาที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลช่องปาก ยังไม่เคยมีการรายงานมาก่อน อย่างไรก็ตามการสำรวจ ครั้งนี้พบผู้เคยเกิดปัญหาน้อยมาก ในขณะที่ปัญหาสุขภาพ ช่องปากยังคงพบมาก เช่นเดียวกับการสำรวจทันต- สุขภาพแห่งชาติครั้งล่าสุด พ.ศ.2544⁽⁴⁾ โดยปัญหา เกี่ยวกับสุขภาพช่องปาก ที่ถูกระบุมากที่สุดในเด็ก 6-9 ปี และ 10-14 ปี คือ ฟันผุและปวดฟัน ในขณะที่กลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป ระบุปัญหาว่ามีหินปูนมากกว่า ปวดฟัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

คนไทยที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่แปรงฟัน ในเวลาตื่นนอนตอนเช้า รองลงมาคือก่อนเข้านอน ซึ่งควรมีการส่งเสริมให้คนไทยแปรงฟันก่อนเข้านอนให้ มากขึ้น การใช้แปรงสีฟันยังคงพบผู้ที่ใช้แปรงสีฟัน ขนแข็งในทุกกลุ่มอายุ จำเป็นต้องให้คำแนะนำวิธี แปรงฟันสำหรับคนกลุ่มนี้เพื่อป้องกันปัญหาเหงือกกรัน และคอฟันสึกที่อาจตามมาจาก การใช้แปรงสีฟันขนแข็ง ร่วมกับการแปรงฟันผิดวิธี หรือแนะนำให้เปลี่ยนเป็น แปรงสีฟันชนิดขนอ่อนนุ่มถึงปานกลาง คนไทยส่วนใหญ่

มีพฤติกรรมการเลือกยาสีฟันที่เหมาะสมคือเลือกที่มี ฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุนอกจากนี้พบประเด็นที่น่าสนใจว่า ในกลุ่มผู้บริโภคร้อยละ 60 ไม่เคยอ่าน ข้อมูลบนฉลากแปรงสีฟันและยาสีฟันเลย จึงควร กระตุ้นให้ประชาชนสนใจอ่านข้อมูลจากฉลากสินค้า ให้มากขึ้น การสำรวจครั้งนี้พบว่าคนไทยยังมีความใส่ใจ ในการตรวจหรือรักษาฟันในระดับที่ต่ำ กล่าวคือ จาก ผลสำรวจพบว่าไม่มีความแน่นอนในการไปตรวจหรือ รักษาฟัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป พบว่าไม่เคยได้รับการตรวจหรือรักษาฟันเลยถึงร้อยละ 40

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ได้รับความร่วมมือจากกองออกกำลังกาย กรรมอนามัยในการประสานการเก็บข้อมูลจากทั่วประเทศ ซึ่งดำเนินการโดยสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ และขอขอบคุณทันตแพทย์หญิงเพ็ญทิพย์ จิตต์จางค์ ที่ให้คำปรึกษา และการสนับสนุนโดยตลอด

เอกสารอ้างอิง

1. ประกาศกรมอนามัย เรื่อง มาตรฐานวิชาการ แปรงสีฟัน พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2547.
2. มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ยาสีฟัน เลขที่ มอก.45 - 2540 ในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 115 ตอนที่ 10 ง ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2541.
3. มัลลิกา ตันฑุลเวศม์ นนทินี ตั้งเจริญดี วิกุล วิศาลเสสธ และสุวิภา อนันต์ธนสวัสดิ์ ผลการ ตรวจคุณภาพแปรงสีฟันที่จำหน่ายในท้องตลาด ของประเทศไทย พ.ศ.2543 วิทยาสารทันต- สาธารณสุข ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2545 หน้า 21 - 33.
4. กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวง สาธารณสุข รายงานผลการสำรวจสภาวะทันต - สาธารณสุขแห่งชาติ ครั้งที่ 5 พ.ศ.2543 - 2544.

Original Articles

Oral Health Care Product Use by Thais : the study in 2005

Wikul Visalseth

D.D.S., M.P.H., Diplomate (Thai Board of Dental Public Health)

Puangtong Pukrittayakamee

M.P.A.

Nontinee Tungcharoendee

D.D.S., Diplomate (Thai Board of Dental Public Health)

Abstract

This study aimed to survey the oral health care behavior of Thai people in 2005, in order to use as data base of proper and effective oral health promotion program. Stratified multistage sampling for field survey was done in population 6 - 9 years, 10 - 14 years, 15 - 24 years, 25 - 44 years, 45 - 59 years, and over 60 years by probability proportionate to size, totally 16,421 samples from 24 provinces. Results were that 97.9% of Thai children brushed their teeth in the morning, 65.2% before bed. 98.4% of adults brushed in the morning, 78.6% before bed. Most children or 68.0 % preferred toothbrushes with soft bristle . Most adults or 53.1% preferred medium bristle. The first three reasons to purchase children tooth paste were fluoride containing 31.3%, good taste 19 % and prevented gum disease 16.2%, while in adults were fluoride containing 26.1%, prevented gum disease 17.3% and whitening 15.2%. 64.9% of Thais had never read toothbrush labeling and 64.0% tooth paste labeling. Only 6.4% used dental floss, but 30.6% used mouthwashes, 72.6% used tooth picks, 5% chewed gum, and 6.4% used lozenge regularly. Thai people under concerned about oral check up and care, as 67.5% of adults had never done so last year, and 43.2% had never done at all.

Key word : *Behavior, Oral Health Care Products*